

HERWIG LEROUGE

Socialisme, twintig jaar later

De Europese Commissie, het Europees Parlement en de Europese Raad maken van de 20e verjaardag van de val van de Berlijnse Muur “een van de prioriteiten voor de communicatie over de Europese Unie voor 2009¹.”

Ze hebben een speciaal logo ontworpen “1989-2009: Europa, vrij en verenigd”. In de verschillende lidstaten kunnen organisaties die rond deze verjaardag een evenement organiseren, officieel steun krijgen van de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie in hun land. In de scholen worden opstelwedstrijden georganiseerd “Een muur, vele muren...” voor de beste kortverhalen over de andere muren die gesloopt moeten worden... Misschien de muur die de Europese Unie heeft opgetrokken aan haar grenzen om te verhinderen dat de armen in het paradijs binnenkomen. Op de speciale website staat een kalender met alle activiteiten die de Unie overal in Europa steunt. Er is een videoclip “20 jaar vrijheid²”. Daarin wordt een jongen opgevoerd die werd geboren op 9 november 1989. Vermengd met archiefbeelden wordt de weg geschetst, die Europa heeft afgelegd sinds het einde van de jaren 80.

Het Europese feestprogramma dateert duidelijk van voor de crisis. Wat valt er eigenlijk te vieren voor de bevolking van de Oostbloklanden? Er was een uitzonderlijke economische groei in deze landen op basis van het bruto binnenlands product (bbp). Maar het bbp is geen afspiegeling van het welzijn van de bevolking. Dit bbp is slechts de vertaling van de investeringen van multinationals die hun productie verplaatsten naar Oost-Europa. Nooit eerder hadden deze landen zoveel schulden bij West-Europese banken. De groei is in hoofdzaak gebaseerd op een toegenomen buitenlandse schuld. Landen zoals Hongarije, Letland, Polen, Roemenië, Servië en Oekraïne worden geconfronteerd met een daling van de groei en de wisselkoersen. Er is kapitaalvlucht en ze lijden onder de bankcrisis. En vandaag moeten zij de hulp invoeren van het Internationaal Muntfonds (IMF). In Letland vertoonde het bbp in het 4e trimester van 2008 een daling met 10,5 % en in 2009 nog eens met eenzelfde percentage, alleen voor de maand januari. De gouverneur van de centrale bank van Letland verklaarde de economie in zijn land “klinisch dood”. De pro-Europese regering van Oekraïne paste zonder morren de maatregelen van het IMF toe, om de economie er weer bovenop te helpen. Ze snoeiden in de sociale budgetten in ruil voor 16,5 miljard dollar steun van het IMF. Het minimumloon in Oekraïne werd bevroren. In Litouwen verhoogde de centrumrechtse coalitie de belastingen. Een betoging voor het parlement in Vilnius liep uit op rellen en werd gewelddadig uiteengeslagen door de politie. Ook in Letland brachten betogingen meer dan 10.000 mensen op de been in de hoofdstad Riga. Ook hier gaven deze betogingen aanleiding tot rellen. In Hongarije vreest men voor een daling van het bbp met 6 % in 2009. In april kondigde de Hongaarse regering voor datzelfde jaar nog 1,4 miljard euro besparingen aan. Deze zullen oplopen tot 3,7 miljard euro in 2010. Dit zal vooral gevoeld worden in de openbare diensten, bij pensioenen en sociale toelagen. De ambtenaren krijgen geen dertiende maand meer en twee jaar lang geen loonsverhogingen. Het niveau van de sociale uitkeringen gaat naar beneden. Het btw-tarief gaat dan weer omhoog van 20 % naar 25 % (behalve voor brood, melk en stadsverwarming).

Jarenlang heeft deze groei, gebaseerd op een schuldeconomie, een rad voor de ogen gedraaid. Vandaag kunnen alle landen van Centraal en Oost-Europa kennismaken met het ware gelaat van het kapitalisme.

Het kapitalistisch herstel (via privatiseringen) zorgde voor een afbraak van de vroegere maatregelen voor bescherming van de arbeidskracht – waaronder de sociale voordelen, verbonden aan de tewerkstelling in de grote bedrijven. Werkloosheid en armoede gingen pijlsnel de hoogte in. Door de privatisering van het genationaliseerde banksysteem in Letland worden de banken voortaan voor 90 % gecontroleerd door Westerse banken. Dit is ook het geval in de andere Baltische staten, maar ook in Bulgarije en de Tsjechische Republiek. Deze banken begunstigen investeringen, in de vastgoedsector of in de

overheidsschuld, en consumptiekredieten ten voordele van multinationale winkelketens. De ongelijkheid nam toe. In de vastgoedsector zagen we een ware consumptiegolf van de nieuwe rijken, net zoals in de Verenigde Staten. Maar eenzelfde fenomeen deed zich voor bij de hele bevolking, aangemoedigd door het aanbod van financiering met krediet, dikwijls in Zwitserse franken. Bijna 90 % van de Hongaarse hypotheekleningen zijn uitgedrukt in Zwitsers geld. Ondertussen stegen de interesttarieven van de Zwitserse frank in minder dan vijf jaar met meer dan 3 %. Schuldenaars in Centraal Europa krijgen het dus zwaarder om terug te betalen. Door de daling van de waarde van de nationale munt neemt in sommige landen, zoals Hongarije, de schuldenlast nog toe.

Sinds de val van de Berlijnse Muur daalt ook het bevolkingsaantal in de Oost-Europese landen. **Angela Barthes** is lector aan de Universiteit van de Provence in Frankrijk. In haar artikel gaat zij dieper in op deze evolutie in het postsocialistisch tijdperk. In Moldavië, Estland en Letland gaat het over een teruggang met bijna 20 %. Er is steeds meer ongelijkheid tussen de verschillende regio's. Dit geeft aanleiding tot ernstige demografische crisissen. De stijgende werkloosheid veroorzaakt grote binnenlandse migraties. Over deze ingrijpende demografische veranderingen wordt niet gepraat. Zij tonen echter wat de val van de Berlijnse Muur aan menselijke drama's met zich meebracht. En onvermijdelijk leidt deze analyse tot een causaal verband met de toetreding tot de markteconomie.

De jeugd is een van de belangrijkste slachtoffers van het herstel van het kapitalisme. Daarover bestaat geen twijfel. **Alexander Mironov**, lid van het Centraal Comité van de Russische Communistische Arbeiderspartij, beschrijft de rampzalige gevolgen voor opvoeding, onderwijs, huisvesting en werkgelegenheid voor jongeren. Maar hij eindigt met een optimistische noot. Vandaag is de meerderheid van de Russische jongeren nog apolitiek. Voor wat er politiek in hun eigen land gebeurt, bestaat nauwelijks interesse. Maar in vergelijking met de periode onder Jeltsin is de jeugd nu toch meer gepolitiseerd. "Wij zien een zeer trage en weinig rechtlijnige maar toch constante toename van het politiek bewustzijn bij de Russische jeugd en in de hele samenleving." Alexander Mironov trekt hieruit een aantal conclusies voor het werk van de communisten onder de jongeren.

V. Federov van de Socialistische Partij van Letland behandelt in zijn artikel hetzelfde onderwerp. Letland wordt door de crisis en de daling van het bevolkingsaantal door elkaar geschud. Kinderen uit welgestelde families verlaten het land om te gaan studeren in Oxford, Harvard of aan de Sorbonne. Ondertussen blijven er voor de anderen enkel slecht betaalde jobs over als migrantenarbeiders in de landen van de Europese Unie. De Letse regering geeft nog alleen subsidies aan nationalistische jongerenorganisaties. In de scholen is marxistische informatie verboden. Veteranen van de Tweede Wereldoorlog, nog sterk gerespecteerd in heel het land, kunnen niet meer getuigen voor de jongeren. Op 13 januari 2009 kwam de Letse jeugd echter op straat om aan hun onvrede uiting te geven.

De situatie in de landen van Oost-Europa is betreurenswaardig. Dit is het evidente gevolg van de omverwerping van het socialisme in de regio. Er bestaat vandaag, twintig jaar later, een uitgebreide lectuur over dit onderwerp. Maar zelfs onder de communisten lopen de analyses hierover sterk uiteen. We bekijken de stellingen over het socialisme, aangenomen door het 18e Congres van de **Communistische Partij van Griekenland**, de KKE (18 - 22 februari 2009). Hier werd ongetwijfeld voor de eerste keer een systematische analyse gemaakt van het verdwijnen van de socialistische basisbeginselen in de economie. Zij tonen aan hoe dit in de loop der jaren de opkomst van een bevoorrechte klasse in de hand heeft gewerkt. Een bevolkingslaag die zich bezighield met een steeds "witter" wordende "zwarte" economie. Vertrekpunt van deze stellingen is de erkenning van de historische rol van het socialisme in de Sovjet-Unie in de 20e eeuw. Er wordt een evaluatie gemaakt van de economie gedurende de jaren van socialistische opbouw in de Sovjet-Unie. En hieruit volgt een analyse van de oorzaken van de overwinning van de contrarevolutie. In het volgende nummer zullen we het tweede deel van deze stellingen publiceren. Die gaan over de rol van de Communistische Partij in de opbouw van het socialisme, de ontwikkeling van de Sovjetmacht en de invloed van de strategische veranderingen in de internationale communistische beweging.

Deze kritische evaluatie stelt op geen enkele manier de noodzaak en de actualiteit van het socialisme in vraag. Integendeel, volgens de Communistische Partij van Griekenland betekent het een verrijking voor onze opvattingen over het socialisme.

Het debat is geopend. Maar het is natuurlijk verre van beëindigd. De KKE neemt een redelijk categoriek standpunt in over het “Chinese marktsocialisme”. Dit zal ongetwijfeld heel wat discussies uitlokken. We moeten lessen trekken uit de voorbije ervaringen. De crisis dwingt ons hiertoe. Het is nu het moment om hierover zo wetenschappelijk mogelijk opnieuw het gesprek te voeren. Maar ook over de actuele ervaringen. Daarom publiceren we in dit nummer ook het eerste deel van een analyse die **Pol De Vos** maakte over het transformatieproces in Venezuela. Pol De Vos is een kenner van Latijns-Amerika en heeft Venezuela meermaals bezocht.

We eindigen met de besluiten van de Verklaring van het **Internationale Communistische Seminarie in Brussel** over de crisis. Sinds 1992 brengt dit seminarie partijen en organisaties samen, die het marxisme-leninisme en het proletarisch internationalisme verdedigen en zich verzetten tegen de liquidatie van het marxisme.

In totaal namen ongeveer 150 organisaties uit Afrika, Latijns Amerika, Noord-Amerika, Azië en Europa deel aan de sessies van deze seminars.

Noten

1. Commissie van de Europese Gemeenschappen, Wetgevings- en werkprogramma van de Commissie voor 2009 - Nu handelen voor een beter Europa, http://ec.europa.eu/atwork/programmes/docs/clwp2009_nl.pdf, p. 11.

2. De clip is te bekijken in alle talen op http://ec.europa.eu/avservices/video/video_prod_fr.cfm?type=details&prodid=9923&src=1.